

Název kurzu: Současné indiánské jazyky
Jméno vyučujícího: Mgr. Vendula Hingarová
Rok: 2008/2009

Úspěšnost revitalizačních projektů v Latinské Americe

Jméno: Zdeňka Pošepná
Studijní obor: Iberoamerikanistika
Ročník: II.

Úvod

1. Úvod do problematiky menšinových jazyků.....	1
2. Současná situace menšinových jazyků v Latinské Americe.....	2
3. Příklady revitalizačních projektů v Latinské Americe.....	3
3.1 Mexiko – jazyk nahuatl.....	3
3.2 Nicaragua – jazyk tuahka.....	4
3.3 Peru – jazyk iquitos.....	6
4. Úspěšnost revitalizačních projektů v Latinské Americe.....	6

Závěr

Úvod

Menšinové jazyky jsou v současné době považovány za součást kulturního dědictví lidstva. Mnohým z nich však hrozí brzký zánik. Proto se v posledních desetiletích hledají možná řešení jejich záchranu v podobě revitalizačních projektů. Je však vůbec možné provést úspěšnou revitalizaci? Pakliže ano, co je hlavní příčinou její úspěšnosti?

Tato práce má za úkol osvětlit problematiku ohrožených jazyků, představit několik revitalizačních projektů pro záchranu a obnovu indiánských jazyků v Latinské Americe, zhodnotit jejich výsledky a zejména pak analyzovat úspěšnost těchto projektů.

a. Úvod do problematiky menšinových jazyků

Po druhé světové válce se ve světě začal více prosazovat trend globalizace. S nárůstem tohoto fenoménu se stupňovaly i obavy o budoucnost jednotlivých národů a jejich identity. Avšak 60. léta 20. století zaznamenala zvětšující se zájem o studium menšin.

Dnes se na tuto tematiku pohlíží z hlediska problematiky lidských práv a práv jednotlivých menšin, kdy se hovoří o zachování kultury, menšiny a etnika, tedy o tzv. zachování kulturního dědictví lidstva. Etnická a minoritní problematika se stala významným fenoménem naší doby. V souvislosti s tímto fenoménem se často mluví o roli menšinového jazyka v utváření a upevňování menšiny.

Podle definice Rady Evropy se v případě „regionálního či menšinového jazyka“ jedná o jazyky¹:

- i. tradičně užívané na daném státním teritoriu jeho občany, kteří tvoří početně menší skupinu, nežli zbytek obyvatelstva státu;
- ii. odlišné od oficiálního jazyka/oficiálního jazyka státu; do toho nejsou zahrnovány dialekty oficiálního jazyka/oficiálních jazyků státu ani jazyky migrantů.

Dle L. Šatavy je na světě 5 - 6 000 (2001) živých jazyků. Tento počet se však rychle zmenšuje. Michael Krauss v roce 1992 předpokládal ...at the rate things are going, over half of the languages of the world could be extinct within a hundred years.² Odhad mexického lingvisty Flores Farfána je mnohem pesimističtější: Se calcula que alrededor de entre 80 y 90 por ciento de la diversidad lingüística del planeta desaparecerá en este siglo.³

Etnické pospolitosti a jejich jazyky nebyly v historii lidstva nikdy něčím konstantním – vždy se vyvíjely, transformovaly, rodily a mizely.⁴ Mnoho lingvistů si proto kladlo otázku, zdali je relevantní pracovat na revitalizačních projektech a tedy i snažit se zachraňovat ohrožené jazyky. Odpovědí však byl názor posledních desetiletí a to ten, že jazyk je nedílnou součástí národa a kultury, a proto je nutné jej chránit.

¹ Barners-Strubell, 1988, s. 9-10, In ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin*. Možnosti zachování a revitalizace. Praha: Cargo Publishers, o. s., 2001, ISBN: 80-902952-1-5

² HINTON, Leanne, HALE, Kenneth Locke. *The Green Book of Language Revitalization in Practice*. San Diego: Academic Press, 2001, s. 3, ISBN: 0-12-349354-4. Z části dostupné na WWW: <http://books.google.com/books?id=0aHA0pVFE2MC&printsec=frontcover&dq=the+green+book+of+language&hl=cs#PPA3,M1> [19.11. 2008]

³ FLORES FARFÁN, José Antonio. *Alternativas a la educación formal con lenguas amenazadas*. Reflexiones, acciones y propuestas. Centro de Investigaciones y Estudios Superiores en Antropología Social (CIESAS), México. s. 1, Dostupné na WWW: <http://207.248.180.60/jaff/3%20Alternativas%20a%20la%20educacion.pdf> [19.11. 2008]

⁴ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin*. Možnosti zachování a revitalizace. Praha: Cargo Publishers, o. s., 2001, s. 35, ISBN: 80-902952-1-5

2. Současná situace menšinových jazyků v Latinské Americe

Teprve od 90. let 20. století se na indiánské a nepočetné jazyky začalo nahlížet jako na ohrožené jazyky.⁵ Avšak o jejich revitalizaci se Latinská Amerika začala zajímat před několika lety, takže její zkušenosti na tomto poli jsou zatím velmi malé.

Od roku 1993 lze všechny ohrožené indiánské jazyky nalézt v Červené knize ohrožených jazyků (The Red Book on Endangered Languages), kterou vydala organizace UNESCO. Pro podporu ochrany a obnovy ohrožených jazyků byla také sepsána Universální deklarace jazykových práv (...)zajišťující mnoho práv, jako například právo používat menšinový jazyk jak v soukromí, tak i na veřejnosti, výuku v menšinovém jazyce, možnost používání tohoto jazyka při úředním styku apod..⁶ Ovšem v tomto případě velmi záleží na legislativě jednotlivých států Latinské Ameriky a jejich individuálním přístupům k ochraně a obnově menšinových jazyků.

Dnes je na americkém kontinentě okolo 900 indiánských jazyků.⁷ Odhaduje se, že zhruba 300 z nich je vážně ohrožených a je pravděpodobné, že v několika příštích letech zaniknou.

Tabulka č. 1

Přehled počtu indiánských jazyků v Americe

Oblast	Počet indiánských jazyků	Odhad počtu indiánských jazyků na pokraji zániku
Severní Amerika	230	200 (90%)
Střední Ameriku (i Mexiko)	300	50 (17 %)
Jižní Amerika	400	110 (27%)
Celkem	930	360

Pramen: Diplomová práce: Vitalita současného nahuatlu. Praha: 2003, s. 11

V Jižní Americe se hovoří okolo 400 odlišnými indiánskými jazyky, což tvoří významnou část všech indiánských jazyků v Americe. Na druhé straně nejméně pestrou a zároveň nejohroženější oblastí z tohoto hlediska je oblast Severní Ameriky, kde zhruba 90 % z celkového počtu 230 indiánských jazyků je na pokraji zániku. Lze říci, že oblast Střední Ameriky je jazykově vitálnější, než předchozí oblasti.⁸ Existuje zde okolo 300 indiánských jazyků, kdy „pouze“ 17 % je ohrožených.

3. Příklady revitalizačních projektů v Latinské Americe

⁵ Hingarová, Vendula. Diplomová práce: *Vitalita současného nahuatlu*. Praha: 2003, s. 13

⁶ Dostupném na internetové stránce WWW: <http://linguistic-declaration.org>

⁷ Hingarová, Vendula. Diplomová práce: *Vitalita současného nahuatlu*. ... s. 11

⁸ Jazyková vitalita: *Míra, ve které jazyková menšina uchovává živý jazyk, rozsah jeho běžného užívání a šíří jeho funkcí. Jazyková vitalita je údajně posilována následujícími faktory: jazykový status, institucionální podpora, ekonomický status a počet a rozšíření uživatelů jazyka.* In ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Cargo Publishers, o. s., 2001. s. 95, ISBN: 80-902952-1-5

Zánik některých ohrožených jazyků je tak rychlý, že není možné každý z nich alespoň zdokumentovat. Stejně tak nelze vytvořit žádný jednotný revitalizační projekt, protože každý jazyk je jiný, stejně tak jako mentalita mluvčích tohoto jazyka.⁹ Leoš Šatava o tom píše takto: Kulturní, politické a demografické podmínky, rozdílný stupeň sebevymezení, emancipace a vitality – to vše znemožňuje nalezení univerzálního, divotvorného prostředku řešícího problémy malých, asimilujících se etnik a jazyků.¹⁰ Jako další aspekty, mající vliv na tvorbu revitalizačních projektů, mexický lingvista José Antonio Flores zdůrazňuje tyto: migrace, ideologie či lokální historie.

V současnosti existuje jen málo kvalifikovaných analýz na téma zachování menšinových jazyků. Na druhou stranu tyto analýzy jsou důkazem toho, že revitalizace jazyka je možná. Příkladem úspěšné etnicko – jazykové revitalizace v posledních desetiletích může být kulturní model, který zavedli Gaelové v severním Skotsku. Tento model byl založen na jazykové a kulturní bázi (gaelština ve školství, v mediální oblasti, ...). Úspěšní byli i Laponci se svou ideou, která je včlenila do pozice „domorodého obyvatelstva“. Laponci dokonce spolupracují s mezinárodními organizacemi jako je např. UNESCO, čímž si tato menšina vydobyla výjimečné postavení v norské společnosti. Velmi úspěšní jsou i Baskové, jejichž úsilí dalo vzniku autonomní oblasti Euskadi (1979) s vlastní vládou a parlamentem a baskitština se stala úředním jazykem státu.

Také v Latinské Americe probíhá v současné době několik revitalizačních projektů. Tato kapitola se zabývá charakteristikou těchto projektů v Mexiku, Nicaragu a v Peru.

..1.1.1.1.1.1.

Mexiko – jazyk nahuatl

Proyecto de Revitalización, Mantenimiento y Desarrollo Lingüístico y Cultural

Tento projekt je zaměřen na obnovu několika mexických domorodých jazyků v různých regionech Mexika. Tato práce rozebírá konkrétní revitalizační program vztahující se na oblast mexického státu Guerrero, kde žije asi 40 000 lidí mluvících jazykem nahuatl v okolí Balsakové řeky. Kvůli velmi špatným podmínkám pro zemědělství se obyvatelé začali věnovat uměleckým řemeslům jako je výroba dřevěných masek nebo hrnčířství. Toto zboží prodávají hlavně turistům. Avšak dochází tu i k obchodu mezi jednotlivými komunitami, který se uskutečňuje v jazyce nahuatl. Ovšem to neznamená, že španělština rychle neproniká

⁹ revitalizace: *Proces obnovení jazykové vitality formou podpory užívání jazyka a rozsahu jeho funkcí v určitém společenství*. In ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin*. Možnosti zachování a revitalizace. Praha: Cargo Publishers, o. s., 2001, s. 96, ISBN: 80-902952-1-5

¹⁰ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin*. Možnosti zachování a revitalizace. Praha: Cargo Publishers, o. s., 2001, s. 43, ISBN: 80-902952-1-5

do domácností. K etnolingvistickému sjednocení přispěl i (v historii první úspěšný) protest indiánů proti stavbě hydroelektrárny San Tetelcingo. Při této příležitosti došlo ke vzniku organizace Consejo de Pueblos Nahuas del Alto Balsas, které je činné dodnes. V souvislosti s obranou jejich území si indiáni uvědomili i důležitost jejich etnolingvistické jednoty.

Revitalizační projekt sestavený na základě používání série audiovizuálních materiálů (dvojjazyčné knihy sepsané lokálními autory a ilustrované místními malíři, audioknihy, videa – pohádky, hádanky) je zaměřen především na děti. V tomto případě není kladen důraz na vzdělávání ve školách, ale na obnovování a upevňování orální tradice, a tím i kultury. Mezi vůdčí osobnosti tohoto projektu patří Cleofa Ramírez Celestino (Centro de Investigaciones y Estudios Superiores en Antropología Social) nebo mexický lingvista José Antonio Flores, který pro děti vytvořil speciální internetové stránky www.kokone.com.mx. V tomto projektu je důležitá účast členů komunity na výrobě již zmíněných audiovizuálních materiálů. Ve vesnicích jsou pro tuto činnost vytvářeny speciální týmy. Audiovizuální materiály se přerozdělují pomocí workshopů, kde se dětem ukazují různá videa, která pak děti komentují. Ty, které jsou nejvíce aktivní, dostanou za odměnu knihy s nahrávkami. Tyto materiály jsou určeny nejen indiánským dětem, ale i dětem španělsky mluvícím, proto jsou publikovány dvojjazyčně. Součástí projektu je i workshop pro dospělé, který trvá 1-2 měsíce, vždy několik hodin denně. Týmy domorodých mluvčích dohromady se dvěma výzkumníky sbírají životní příběhy lidí spojené s migrací, ty jsou pak přepisovány a analyzovány v nahuatlu – to je nutí k osvojení si písma a k úvahám o komunitě. Hlavním cílem tu je pak dosáhnout společenské funkce psaného nahuatlu.

3.2 Nicaragua – jazyk tuahka

The Sumu Bilingual-Intercultural Education Program

Sumu patří do jazykové rodiny Misumalpa. Vzdáleně je tento jazyk příbuzný s jazykem miskitu, což je tzv. lingua franca rozsáhlého regionu ve východní Nicaragui a Hondurasu. V současnosti existují dva jazyky sumu, mayangna (severní Sumu) a ulwa (Jižní Sumu). Mayangna má nejméně dva dialekty panamahka a tuahka, které se od sebe poměrně velkou měrou liší. Ulwa a tuahka byly jazyky opomíjenými v období sandinistické vlády v osmdesátých letech 20. století, kdy autonomní projekt začal s plánováním a realizací dvojjazyčných vzdělávacích programů. Byl vytvořen program pro jazyk miskitu a mayangna. Pro tento vzdělávací program jazyka mayangna však bylo vybráno více rozšířené nářečí panamhka. Tím bylo nářečí tuahka vynecháno stejně jako jazyk ulwa. Děti hovořící jazykem

ulwa musely přijmout vzdělávací program pro jazyk miskitu a děti hovořící dialektem tuahka program pro dialekt panamahka.

Tuahka dnes mluví okolo 300 obyvatel města Wasakin v RAAN (Región Autónoma Atlántico Norte). Dle věku mluvčích by se dalo říci, že jazyk je ve velmi dobré kondici. Jazykem tuahka mluví ve Wasakinu všichni, kteří se považují za Tuahka, dokonce tímto jazykem mluví i děti. Problémem tu je pozice tuahka mezi jazyky, kterými se v regionu mluví (španělština → miskitu → panamahka → tuahka). Jelikož lidé hovořící jazykem tuahka zauímají v této jazykové hierarchii nejnižší místo, jedná se o lidi vícejazyčné. Například lidé hovořící jazykem miskitu obvykle ovládají i španělštinu. Avšak ti, co hovoří španělsky jsou monolingvní. Pro lidi ovládající mnoho jazyků není pak velký problém uvyknout jinému jazyku, což představuje největší nebezpečí právě u jazyka tuahka.

In the course of a language workshop in 1994, one of many held in support of the bilingual education programs on the Atlantic Coast, a letter was passed to one of the linguistics instructors asking why Panamahka received all the attention. Could not something be done about Tuahka? The source of the letter was an influential teacher from the Tuahka town of Wasakin...¹¹ Ona a další dva lingvisté, kterým byl dopis adresován, se sešli a shodli se na nutnosti podpory jazyka tuahka. Jazyk tuahka tak byl zapojen do vzdělávacího programu PEBI-Mayangna (The Sumu Bilingual-Intercultural Education Program). V lednu, v roce 1995 v městě Rosita v centru PEBI-Mayangna se tedy začalo s projektem. Původní plán byl tento: tři mluvčí dialektu tuahka a tři lingvisté měli sestavit předběžnou gramatiku podle gramatiky dialektu panamahka vytvořeného v roce 1987 Susan Norwoodovou a podle nepublikované gramatiky jazyka ulwa. Dále měli vytvořit předběžnou lexikální studii podle modelu jazyka panamahka a slovníku ulwa. V tomto roce 1995 byla nakonec vytvořena předběžná studie slovesné morfologie a předběžná verze slovníku. Byli zjednáni specialisté, kteří připravují učitele na výuku v dialektu pro první stupeň. Ovšem zbylo jen malé množství peněz na podporu dalších prací na slovníku, proto další práce byly posunuté na rok 1996 a 1997.¹² Vstupem do programu PEBI byl dialekt tuahka uznán za dialekt, který je nutné zachovat a pro který je třeba vytvořit vzdělávací program.

¹¹ HINTON, Leanne, HALE, Kenneth Locke. *The Green Book of Language Revitalization in Practice*. San Diego: Academic Press, 2001, s. 27, ISBN: 0-12-349354-4. Z části dostupné na WWW: <http://books.google.com/books?id=0aHA0pVFE2MC&printsec=frontcover&dq=the+green+book+of+language&hl=cs#PPA3,M1> [19.11. 2008]

¹² Program financuje především vláda, ačkoliv nyní většina peněz pochází od nevládních organizací.

3.3 Peru – jazyk iquitos

Saving a Dying Language

Jazykem iquitos v roce 2002 mluvilo asi 26 mluvčích z celkových 400 obyvatel vesnice San Antonio, která se nachází v oblasti peruánského Iquitosu. Tito lidé se obrátili na místní správu se žádostí o ochranu jejich jazyka a především pak o jeho revitalizaci. Tato skutečnost zaujala několik studentů z University v Texaském Austinu, kteří se rozhodli obyvatelům vesnice pomoci.

Revitalizační projekt začal v roce 2002 a jeho plán měl trvat 3 roky. Cílem bylo zdokumentovat a pomoci revitalizovat indiánskou kulturu a jazyk v San Antoniu, poslední přežívající jazyk v této oblasti. Studenti vypracovali slovník, gramatiku a učební pomůcky. Dále sestavili celoroční výukový plán. Také začali s výukou jak dětí, tak i dospělých této komunity. Pro zajištění výuky po celý rok bylo nutné zaškolit tzv. „linguistas“, nebo-li jazykové učitele. Byli tu i „especialistas“, kteří měli informovat studenty o jejich kultuře.

Projekt dokonce získal peněžní podporu od fondu Endangered Language Fund. Další doplňkové příjmy poskytuje Department of Linguistics, the Teresa Lozano Long Institute of Latin American Studies a The Caberecas Aid Project.

4. Úspěšnost revitalizačních projektů v Latinské Americe

Jako hlavní příčina vymírání jazyků se uvádí jazykový posun, kdy menšinový jazyk je vytlačován jiným, který jej pomalu nahrazuje. Menšinový jazyk tak přebírá slovní zásobu či strukturu agresivnějšího jazyka. A zároveň tento agresivní jazyk vyvolává u jazyka menšinového pocit podrážedenosti, a tudíž i méněcennosti. Lidem hovořícím menšinovým jazykem, z toho plyne řada obtíží. Potýkají se s nedostatečnou znalostí státního jazyka, přičemž většinou neumí ani číst a psát ve svém jazyce. Důvodů vedoucích k jazykovému posunu je celá řada – politická a ekonomická destrukce etnika, asimilační vzdělávací politika, migrace, vliv moderních telekomunikačních prostředků a řada dalších.¹³

Úspěch je tedy závislý především na vůli menšinové jazykové skupiny i nadále zůstat etnickým celkem a zachovat si svou kulturu a jazyk. Proto i snahy o revitalizaci jazyků se posunuly od globálních ke komunálním. Je tedy nutné jazyk propagovat a vysvětlovat komunitě výhody uchování jejich jazyka, ale nejen jim. S těmito výhodami je nutné

¹³ Hingarová, Vendula. Diplomová práce: *Vitalita současného nahuatlu*. Praha: 2003, s. 12

seznamovat i společenskou většinu, což by mělo vést k zlepšení postoje ke společnosti menšinové a k její podpoře. Další snahy by pak měly vést k rozšíření tzv. komunikačních domén, jakými jsou např. rodina, škola, obchod, úřady, ... Důležitá je i podpora místních aktivit, které jazyk podporují například v oblasti kulturně-literární (překlady do menšinového jazyka, hudba v menšinovém jazyce, knihy v menšinovém jazyce apod.). Velkým přínosem je dvojjazyčná výuka ve školách dostupná nejen pro danou menšinu, možnost používání menšinového jazyka pro úřední styk, obchod či existence médií v tomto jazyce. Důraz se také klade na komunikaci s jinými menšinami a zejména pak těmi, kde revitalizace jazyka byla úspěšná.

Aktivity pro záchranu ohrožených indiánských jazyků v Latinské Americe jsou zatím malé. Diego Cevallos ve svém článku *Cultura-América Latina: Lenguas indígenas en agonía* píše o názoru peruánského lingvisty Gustáva Solíse...los esfuerzos que se hacen al respecto en América Latina y el Caribe son aún pequeños.¹⁴ Je nutné si uvědomit, že v Latinské Americe je kolem 700 ohrožených indiánských jazyků. Přičemž úbytek mluvčích těchto jazyků je velký. Indiánskými jazyky dnes mluví hlavně starší generace. Většina dětí se již tyto jazyky neučí. V současnosti existuje mnoho státních bilingvních vzdělávacích programů. Desde los fines del siglo XX, la mayoría de los gobiernos latinoamericanos han reconocido en sus constituciones la naturaleza multiétnica y multilingüe de su sociedad, y se están desarrollando programas de educación bilingüe y programas de revalorización de las lenguas en todo el continente.¹⁵ Tyto programy však bývají vytvářeny hlavně pro větší jazykové menšiny a ani tyto nebývají zcela realizovány. Je tedy i fyzicky nemožné usilovat o záchranu všech těchto jazyků.

I přes malé množství revitalizačních projektů v Latinské Americe motivace pro záchranu indiánské kultury a jazyka v některých oblastech existuje. Příkladem jsou revitalizační projekty popsané v předchozí kapitole.

Projekt jazyka nahuatl z oblasti Balsa's River se setkal s velkým ohlasem. Workshopy jsou velmi oblíbené jak u dětí, tak i u dospělých. Během nich bylo rozdáno asi 5000 nahrávek a 2000 knih. Okolo půl milionu kopií je dnes dostupné i na mnoha veřejných školách. Zatím nejsou známy výsledky projektu dialektu tuahka, ale jeho zařazení do vzdělávacího programu PEBI-Mayangna (The Sumu Bilingual-Intercultural Education Program) je i tak velkým úspěchem pro jazyk, kterým hovoří pouhých 300 obyvatel. Záchrana jazyka iquitos je velmi

¹⁴ <http://ipsnoticias.net/nota.asp?idnews=37152>

¹⁵ GRINEVALD, Colette. *Documentación de Lenguas en Peligro: El Caso de las Lenguas Amerindias*. Universidad Lyon, 2005, s. 16, Dostupné na WWW: <http://fundacion.proeibandes.org/bvirtual/docs/documentacionlenguasenpeligro.pdf> [19.11. 2008]

nepravděpodobná vzhledem k malému počtu mluvčích, avšak zde je vidět obrovská snaha těchto lidí o záchranu svého jazyka, která by mohla být příkladem pro mnoho komunit.

Na těchto třech příkladech jazykových revitalizačních projektech je zřejmý zájem indiánských obyvatel o záchranu jejich jazyka, což je v tomto případě základním a zejména pak nejdůležitějším prvkem.

Ačkoliv je motivace obyvatel, alespoň v těchto třech příkladech velká, je třeba mít na mysli i podporu, kterou tyto aktivity získávají prostřednictvím vládních či nevládních institucí. Zájem institucí o ohrožené jazyky v posledních desetiletích výrazně vzrostl. Mnoho revitalizačních aktivit vzniká v rámci amerických univerzit jako jsou např. *Revitalización de lenguas de herencia en el nordeste argentino. Experiencia aplicada al toba, guaraní y croata* (Universidad Nacional del Nordeste), *Voz y Bilingüidad en la Revitalización de Lenguas Indígenas: Prácticas contenciosas en Contextos Quechua, Guarani, y Maori* (Universidad de Pennsylvania) či dokumentace indiánských jazyků v Kolumbii, kterou se zabývá Centro Colombiano de Estudios en Lenguas Aborígenas¹⁶. Existuje také velké množství institucí, které se zabývají touto problematikou. Jsou jimi např.: Instituto Nacional de las Lenguas Indígenas¹⁷, Academia Mayor de la Lengua Quechua¹⁸, Consejo Directivo Linguapax América Latina¹⁹, Corporación Nacional de Desarrollo Indígena de Chile²⁰ nebo PROEIB Andes²¹.

Pakliže se spojí úsilí indiánských obyvatel a podpora institucí v rámci záchrany a obnovy indiánských jazyků, lze předpokládat, že revitalizační projekty v Latinské Americe by mohly mít v budoucnosti úspěch.

¹⁶ Institut patří k univerzitě *Universidad Nacional de Colombia*. Dostupné na WWW: <http://www.icanh.gov.co/> [22.12. 2008]

¹⁷ Mexická státní instituce založená v roce 2003, která má za úkol informovat o současné situaci indiánských jazyků a vyvíjet činnosti pro jejich rozvoj. Dostupné na WWW: <http://www.inali.gob.mx/> [19.11. 2008]

¹⁸ Státní vědecká organizace v Guatemale založená v roce 1986. Jejím cílem je jazykové plánování a podpora rozvoje májských jazyků. Dostupné na WWW: <http://www.almg.org.gt/portal/> [22.12. 2008]

¹⁹ Mexická nevládní organizace, která vznikla v roce 2006 a její činností je vytvářet: ...materiales para niños en lenguas amenazadas como los ya producidos para algunas lenguas mexicanas, así como favoreciendo la formación cuadros de investigadores y activistas nativos que fortalezcan el trabajo con lenguas en peligro de extinción, no sólo en México, sino en América Latina. Dostupné na internetové stránce WWW: <http://www.linguapax.org/es/america-latina/index.html> [22.12. 2008]

²⁰ Tato organizace spadá pod Departamento de Cultura y Educación. Jejím cílem je vytvářet programy a projekty, které jsou zaměřeny na propagaci, šíření, záchranu a hodnocení indiánských kultur v Chile. Organizace vytvořila projekt: Recuperación y Revitalización de las lenguas indígenas, který je uskutečňován ve spolupráci s Universidad Arturo Prat del estado de Chile. Dostupné na WWW: <http://www.lenguasindigenas.cl/index.php?id=1> [19.11. 2008]

²¹ Cílem této organizace je zlepšit životní úroveň Indiánů v Andách prostřednictvím vzdělávacích programů. Organizace byla založena v roce 1997. Dostupné na WWW: <http://www.proeibandes.org/> [22.12. 2008]

Závěr

Pronikání španělštiny do indiánských komunit a vymírání indiánských jazyků je bohužel nevyhnutelným jevem. Bez znalosti španělštiny budou indiáni jen těžko hledat uplatnění v dnešní společnosti a tedy i vyhlídky na zvýšení životní úrovně.

Na druhé straně se vědci shodují, že ohrožené jazyky jsou důležitou součástí indiánské kultury, a proto je nezbytné tyto jazyky chránit a rozvíjet. V posledních desetiletích lze proto sledovat růst zájmu o tuto problematiku.

Nicméně úspěch revitalizačních projektů závisí především na vůli samotné komunity, která se rozhodla bojovat za záchranu své kultury a vedle španělštiny předávat dál svůj jazyk mladším generacím a učinit ho jazykem vitálním, kterým hovoří nejen lidé žijící v komunitě, ale i komunity mezi sebou. V případě projektů uvedených v této práci lze soudit, že tato vůle v Latinské Americe existuje.

El resumen

La penetración de español a las comunidades indígenas y la desaparición de las lenguas indígenas son los fenómenos que no se pueden evitar. El español siempre será una lengua importante para las minorías latinoamericanas porque para ellos representa una posibilidad de la vida mejor.

Al otro lado, los científicos están de acuerdo que las lenguas amenazadas forman una parte importante de la cultura indígena y por eso es necesario rescatar y reestablecer estas lenguas. Esto se puede ver sobre todo en las últimas décadas en el crecimiento del interés de esta problemática.

Sin embargo la realización eficiente de los programas de la revitalización está dependiente sobre todo de la voluntad de la comunidad indígena. Según los proyectos expuestos en este trabajo, se puede estimar que en la América Latina existe una cierta voluntad de parte de los indígenas para mantener su lengua materna.

Bibliografie

HINTON, Leanne, HALE, Kenneth Locke. *The Green Book of Language Revitalization in Practice*. San Diego: Academic Press, 2001, ISBN: 0-12-349354-4. Z části dostupné na WWW: <http://books.google.com/books?id=0aHA0pVFE2MC&printsec=frontcover&dq=the+green+book+of+language&hl=cs#PPA3,M1> [19.11. 2008]

ŠATAVA, Leoš. Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace. Praha: Cargo Publishers, o. s., 2001, ISBN: 80-902952-1-5

ŠATAVA, Leoš. Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace. Praha: Cargo Publishers, o. s., 2001, ISBN: 80-902952-1-5

FLORES FARFÁN, José Antonio. *Alternativas a la educación formal con lenguas amenazadas*. Reflexiones, acciones y propuestas. México: Centro de Investigaciones y Estudios Superiores en Antropología Social (CIESAS), 2005, Dostupné na WWW: <http://207.248.180.60/jaff/3%20Alternativas%20a%20la%20educacion.pdf> [19.11. 2008]

FLORES FARFÁN, José Antonio. *Intervention in indigenous education: Culturally-sensitive materials for bilingual Nahuatl speakers*. In HIDALGO, Margarita. *Mexican Indigenous Languages at the Dawn of the Twenty-First Century*. Berlin, New York, 2006

FLORES FARFÁN, José Antonio. Culture and language revitalization, maintenance and development in Mexico: The case of the mexicano (nahuatl) language. In *International Journal of the Sociology of Language*, 2001, Dostupné na WWW: <http://www.linguapax.org/congres/taller/taller2/Flores.html> [19.11. 2008]

HINGAROVÁ, Vendula. Diplomová práce: *Vitalita současného nahuatlu*. Praha, 2003

GRINEVALD, Colette. *Documentación de Lenguas en Peligro: El Caso de las Lenguas Amerindias*. Universidad Lyon, 2005. Dostupné na WWW: <http://fundacion.proeibandes.org/bvirtual/docs/documentacionlenguasenpeligro.pdf> [19.11. 2008]

Programa Recuperación y Revitalización de las Lenguas Indígenas. Corporación Nacional de Desarrollo Indígena de Chile, 2006. Dostupné na WWW: http://www.lenguasindigenas.cl/fileadmin/Carpeta_documentos/Material_de_Apoyo17/Programa_Recuperaci%F3n_y_revitalizaci%F3n_de_las_lenguas_ind%EDgenas-Programa_de_la_Unidad_de_Cultura_y_Educaci%F3n_de_CONADI.doc [19.11. 2008]

Experiencia aplicada al toba, guaraní y croata. Universidad Nacional del Nordeste, 2006. Dostupné na WWW: <http://www.unne.edu.ar/Web/cyt/cyt2006/02-Humanidades/2006-H-030.pdf> [19.11. 2008]

Internetové stránky:

http://www.utexas.edu/inside_ut/peru/intro.html [19.11. 2008]

<http://www.lenguasindigenas.cl/index.php?id=17#> [19.11. 2008]

<http://www.inali.gob.mx/> [19.11. 2008]

<http://www.linguapax.org/congres/taller/taller2/Flores.html#top> [22.12. 2008]

<http://www.linguapax.org/es/america-latina/index.html> [22.12. 2008]

<http://www.proeibandes.org/> [22.12. 2008]

<http://ipsnoticias.net/nota.asp?idnews=37152> [22.12. 2008]

<http://linguistic-declaration.org> [22.12. 2008]

<http://www.almg.org.gt/portal/> [22.12. 2008]

<http://www.icanh.gov.co/> [22.12. 2008]

<http://images.google.cz/imgres?>

[imgurl=http://elistas.egrupos.net/lista/terraeantiquae/archivo/indice/1667/msg/4145/cid/000d01c3d384%24327cf660%240301a8c0%40SMO&imgrefurl=http://elistas.egrupos.net/lista/terraeantiquae/archivo/indice/1667/msg/4145/&usg=__6bPcls-](http://elistas.egrupos.net/lista/terraeantiquae/archivo/indice/1667/msg/4145/cid/000d01c3d384%24327cf660%240301a8c0%40SMO&imgrefurl=http://elistas.egrupos.net/lista/terraeantiquae/archivo/indice/1667/msg/4145/&usg=__6bPcls-)

[U3NOoXHJsy38OTpvjUmE=&h=292&w=400&sz=17&hl=cs&start=1&um=1&tbnid=0cvMQBapjGSGRM:&tbnh=91&tbnw=124&prev=/images%3Fq%3DNicaragua,%2BRegi%25C3%25B3n%2BAut%25C3%25B3noma%2BAtl%25C3%25A1ntico%2BNorte,%2Bwasakin%26um%3D1%26hl%3Dcs%26lr%3D](http://elistas.egrupos.net/lista/terraeantiquae/archivo/indice/1667/msg/4145/&usg=__6bPcls-U3NOoXHJsy38OTpvjUmE=&h=292&w=400&sz=17&hl=cs&start=1&um=1&tbnid=0cvMQBapjGSGRM:&tbnh=91&tbnw=124&prev=/images%3Fq%3DNicaragua,%2BRegi%25C3%25B3n%2BAut%25C3%25B3noma%2BAtl%25C3%25A1ntico%2BNorte,%2Bwasakin%26um%3D1%26hl%3Dcs%26lr%3D) [22.12. 2008]

Mapy oblastí jazykových menšin

Mexiko - Guerrero

Nicaragua - Región Autónoma Atlántico Norte - Wasakin

Peru – San Antonio